
● GLOSY

BARBARA GRABOWSKA-MOROZ
KATARZYNA ŁAKOMIEC

(Nie)dopuszczalność aborcji. Glosa do wyroku TK z 22.10.2020 r., K 1/20*

Teza

Legalizacja zabiegu przerwania ciąży, w przypadku gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, nie znajduje konstytucyjnego uzasadnienia.

Glosa

1. W wyroku z 22.10.2021 r., K 1/20 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z 7.01.1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży¹ (dalej: u.p.r.) jest niezgodny z art. 38 w zw. z art. 30 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Jeśli doniosłość orzeczenia sądowego byłaby mierzona intensywnością reakcji społecznej, mielibyśmy do czynienia z jednym z najważniejszych wyroków w historii Polski po 1989 r. Jeśli jednak wyznacznikiem wagi orzeczenia jest rzetelność analizy prawniczej i umiejętność wyważania konstytucyjnych praw i wolności, ocena działania Trybunału musi być zgoła odmienna. Funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego obarczone jest fundamentalnymi mankamentami związanymi

---

* OTK ZU 2021, poz. 4, wraz z glosami: A. Gliszczyńskiej-Grabias i W. Sadurskiego (*The Judgment That Wasn't (But Which Nearly Brought Poland to a Standstill) 'Judgment' of the Polish Constitutional Tribunal of 22 October 2020, K1/20*, *European Constitutional Law Review* 2021, nr 1) oraz A. Rakowskiej-Treli (*Wyrok czy „niewyrok”. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r., K 1/20, dotyczącego możliwości przerywania ciąży*, *Przegląd Sądowy* 2021, nr 6).

¹ Dz.U. Nr 17, poz. 78 ze zm.

z procedurą mianowana trzech członków TK², poważnymi wątpliwościami co do niezależności dwóch pozostałych, legalnością wielokrotnych zmian składów Trybunału w poszczególnych sprawach³ czy legalnością powołania Prezesa Trybunału⁴. Uchybienia te zostały szeroko omówione w doktrynie⁵, dlatego pozostają poza zakresem niniejszej glosy.

Przedstawiciele doktryny zauważają, że konstytucyjna ocena dopuszczalności aborcji musi uwzględniać aktualny stan wiedzy medycznej, odpowiednią identyfikację i wyważenie wszystkich relewantnych wartości chronionych konstytucyjnie, a także musi być rezultatem szeroko rozumianego konsensusu społecznego i politycznego⁶. Niniejsza glosa analizuje orzeczenie Trybunału z 22.10.2020 r. na podstawie tych kryteriów – począwszy od prawidłowości testu proporcjonalności, przez stopień, w jakim wiedza medyczna znalazła odzwierciedlenie w rozważaniach TK, kończąc na konsekwencjach ustrojowych rozstrzygnięcia.

2. Podstawowe wątpliwości konstytucyjne wiążą się ze sposobem przeprowadzenia przez TK testu proporcjonalności na podstawie art. 31 ust. 3 Konstytucji. Norma rekonstruowana z tego przepisu wyznacza dopuszczalne ramy ograniczania konstytucyjnych praw i wolności. O ile nie budzi wątpliwości, że zaskarżony przepis spełnia wymóg formalny (ustawowej formy ograniczenia), o tyle analiza przesłanek materialnych dokonana przez TK nie wydaje się tak oczywista. Artykuł 31 ust. 3 Konstytucji wskazuje, że wprowadzone ograniczenia prawa lub wolności muszą być konieczne w demokratycznym państwie prawnym w celu ochrony enumeratywnie wyliczonych wartości (bezpieczeństwa, porządku publicznego, ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej czy też wolności i praw innych osób). Prawidłowa analiza takiego ograniczenia powinna rozpocząć się od identyfikacji ograniczonego prawa lub wolności, następnie wskazania wartości, ze względu na którą takie ograniczenie zostało wprowadzone, aż w końcu przeprowadzenia oceny przydatności, konieczności i proporcjonalności *sensu stricto*. Ocena przydatności wiąże się z koniecznością określenia, czy badana regulacja może doprowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu. Ocena niezbędności ma na celu ustalenie, czy ustawodawca wybrał najmniej dotkliwie środki z dostępnych mogących doprowadzić do osiągnięcia zamierzonego

---

² P. Radzewicz, *On legal consequences of judgements of the polish constitutional tribunal passed by an irregular panel*, *Review of European and Comparative Law* 2017, nr 4, s. 45–64.

³ M. Ziółkowski, *Zmiany składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego w latach 2014–2017. Raport Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego*, red. K. Łakomic, Warszawa 2018, s. 107–138; M. Ziółkowski, *Przesłanki wyznaczania sędziów do składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego i konsekwencje ich naruszenia*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 2020, nr 3, s. 33–49.

⁴ M. Pach, *Powołanie, którego nie było*, blog konstytucyjny.pl z 10.02.2017 r., <https://konstytucyjny.pl/powolanie-ktorego-nie-bylo-maciej-pach/> (dostęp: 21.06.2021 r.).

⁵ A. Rakowska-Trela, *Wyrok czy „niewyrok”*. *Glosa...*, s. 106–118.

⁶ M. Florczak-Wątor, *uwaga 3.3.do art. 38*, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2021.

celu. Wreszcie ocena proporcjonalności *sensu stricto* zakłada konieczność określenia, czy nałożone na obywatela ciężary pozostają we właściwej proporcji do efektów, jakie ma osiągnąć badana regulacja. Ocena ta powinna uwzględniać „specyfikę wartości chronionych przez zaskarżoną regulację (wymienionych w art. 31 ust. 3 Konstytucji) i praw, które w jej rezultacie doznają ograniczenia, a także aksjologię Konstytucji jako całości”⁷. W naszej ocenie przeprowadzenie prawidłowego testu proporcjonalności – opartego na odpowiednich badaniach – spełnia istotną rolę dla zapewnienia Trybunałowi Konstytucyjnemu i jego wyrokom legitymacji społecznej. Stanowi również istotną wskazówkę dla ustawodawcy, w jaki sposób ważyć konstytucyjne wartości w procesie ustawodawczym⁸.

Zgodnie z treścią zaskarżonego przepisu przerwanie ciąży może być dokonane wyłącznie przez lekarza, w przypadku gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. Rekonstrukcja ograniczonego konstytucyjnego prawa dokonana przez Trybunał budzi wątpliwości. Idąc szlakiem argumentacyjnym przetartym w orzeczeniu z 1997 r., TK wywodzi konstytucyjną ochronę płodu z przepisów dotyczących ochrony macierzyństwa (art. 18 Konstytucji)⁹. W głosowanym orzeczeniu Trybunał Konstytucyjny po analizie przepisów Konstytucji, między innymi instrumentów ochrony praw człowieka oraz wybranych ustaw doszedł do wniosku, że zaskarżony przepis ograniczył prawo do życia oraz godność „dziecka poczętego” (płodu). W literaturze przedmiotu wskazuje się, że art. 38 Konstytucji należy interpretować jako wprowadzający obowiązek prawnej ochrony życia skierowany do władz publicznych, przede wszystkim do prawodawcy¹⁰. Mimo że w pracach Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego (KKZN) pojawił się problem początku ochrony życia ludzkiego, co jest szeroko przytoczone w uzasadnieniu głosowanego wyroku, to ustrojodawca nie zdecydował się na jednoznaczne rozstrzygnięcie tej kwestii na poziomie konstytucyjnym – i co za tym idzie, pozostawił ustawodawcy relatywnie dużą swobodę do regulacji tej kwestii. Trybunał stwierdził, że „intencją ustrojodawcy było – wobec braku wskazania *expressis verbis* w Konstytucji granic temporalnych życia człowieka i jego prawnej ochrony lub wyłączenia w tym zakresie kognicji Trybunału – pozostawienie do rozstrzygnięcia Trybunałowi kwestii dotyczącej wiążącego ustalenia znaczenia pojęcia «człowiek» na gruncie art. 38 Konstytucji”¹¹. Trybunał nie odczytał zatem art. 38 Konstytucji jako obowiązku skierowanego do ustawodawcy, ale jako źródło własnej kompetencji do zdefiniowania pojęcia „człowiek”, a więc m.in. określenia ram czasowych życia ludzkiego. Trybunał

⁷ Wyrok TK z 23.11.2009 r., P 61/08, OTK ZU 2009, nr 10, poz. 150.

⁸ Zob. A. Śledzińska-Simon, *Analiza proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności. Teoria i praktyka*, Wrocław 2019, s. 240 i n.

⁹ Zob. orzeczenie TK z 28.05.1997 r., K 26/96, OTK ZU 1997, nr 2, poz. 19.

¹⁰ M. Piechowiak, *Wokół konstytucyjnej ochrony życia. Próba oceny propozycji nowelizacji Konstytucji RP*, Przegląd Legislacyjny 2010, nr 1 s. 29. Podobne stanowisko wyraził w zdaniu odrębnym do głosowanego wyroku sędzia TK Leon Kieres – odniósł się również do art. 30 Konstytucji oraz dodał, że oba te przepisy nie mogą być podstawą nakładania na obywateli obowiązków przekraczających zwykłą miarę.

¹¹ K 1/20, pkt III. 3.3.3.

postanowił przejąć rolę prawodawcy, zamiast go skontrolować, co ma istotne konsekwencje ustrojowe, które analizujemy w dalszej części glosy. Ponadto Trybunał podjął się zadania rozstrzygnięcia nierozstrzygniętych dotychczas zagadnień etycznych i medycznych związanych z początkiem życia ludzkiego. Tym samym przekroczył swoje kompetencje w sposób kwalifikowany.

Podejmując próbę oceny proporcjonalności zaskarżonego przepisu, TK wskazał, że „ocena dopuszczalności przerwania ciąży, w przypadku gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, a więc możliwości poświęcenia dobra leżącego po stronie dziecka, wymaga wskazania analogicznego dobra po stronie innych osób”¹². Trybunał powołał się w tym wypadku na ustalenia z wyroku z 30.09.2008 r. dotyczącego dopuszczalności zestrzelenia cywilnego statku powietrznego, który zostałby użyty do działań sprzecznych z prawem, a w szczególności jako środek ataku terrorystycznego z powietrza¹³. W szczególności TK przywołał wymóg tzw. symetrii dóbr, poświęcanego i ratowanego w wypadku ograniczenia prawa do prawnej ochrony życia. Jak zauważył TK w tym wyroku, „z uwagi na fundamentalny charakter prawa do życia w aksjologii konstytucyjnej, nie każde z dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji może uzasadniać godzące w nie rozwiązania”¹⁴. Należy jednak wskazać, że – po pierwsze – wyrok K 44/07 odnosił się do działań państwa wobec jego obywateli. W naszej ocenie inaczej wagi wartości będzie wyglądać, gdy analizujemy ingerencję państwa w życie jednostki (co więcej – przy pomocy sił zbrojnych), a inaczej decyzję jednostki, należąca do sfery praw reprodukcyjnych i sfery autonomii decyzyjnej. Po drugie, we wskazanych w art. 4a ust. 1 u.p.r. przypadkach przerywanie ciąży jest prawem kobiety, a nie jej obowiązkiem¹⁵.

Tymczasem, o ile Trybunał szeroko odniósł się do ograniczonego prawa, podejmując próbę rekonstrukcji konstytucyjnego prawa do ochrony życia płodu ludzkiego, o tyle w sposób marginalny odniósł się do praw kobiety w ciąży, ze względu na które mogłyby być ograniczane zrekonstruowane przez Trybunał prawo. Już na poziomie lingwistycznym Trybunał w rozstrzygnięciu z 22.10.2020 r. bardzo rzadko posługuje się pojęciami „praw kobiet” lub „praw kobiety w ciąży”, odwołując się najczęściej do „praw matki”, co jest nie tylko błędne, ale co również oznaczałoby, że zdaniem Trybunału prawa kobiet są definiowane przez pryzmat ich potencjalnych ról społecznych jako matek. Trybunał przyznał, że „analogicznego dobra można szukać jedynie po stronie matki dziecka”, stwierdził jednak, że „art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.r. nie pozwala przyjąć, że duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu ma stanowić podstawę do automatycznego domniemania naruszenia dobrostanu kobiety ciężarnej, zaś

¹² K 1/20, pkt III. 4.2.

¹³ Wyrok TK z 30.09.2008 r., K 44/07, OTK ZU 2008, nr 7, poz. 126.

¹⁴ Wyrok TK z 30.09.2008 r., K 44/07.

¹⁵ R. Adamus, *Przesłanka eugeniczna (embriopatologiczna) jako przesłanka legalnego przerywania ciąży – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r. (K 1/20)*, *Palestra* 2020, nr 11, s. 101.

samo wskazanie na potencjalne obciążenie dziecka takimi wadami ma charakter eugeniczny”¹⁶. Zdaniem Trybunału w zaskarżonym przepisie „zabrakło odniesienia do mierzalnych kryteriów naruszenia dobra matki (...) czyli takiej sytuacji, w której nie można byłoby od niej prawnie wymagać poświęcenia danego dobra prawnego”¹⁷. Następnie Trybunał uznał, że zaskarżony przepis nie spełnia „wymogów przydatności, konieczności oraz proporcjonalności *sensu stricto*”. Problem polega jednak na tym, że Trybunał żadnego z tych wymogów nie zbadał. Zaniechał próby nawet pobieżnego przeanalizowania relacji między dostępem do aborcji ze względu na przesłankę embriopatologiczną a „dobrostanem kobiety ciężarnej”. Co więcej, nie wypełnił pojęcia „dobrostanu kobiety ciężarnej” żadną relewantną treścią, tj. konstytucyjnymi wartościami, takimi jak godność osobowa kobiety (art. 30 Konstytucji) czy autonomia decyzyjna jednostki rozumiana jako możność samostanowienia o swym życiu osobistym w aspekcie przedmiotowym, podmiotowym oraz czasowym (art. 47 Konstytucji)¹⁸. Z tego względu sposób przeprowadzenia testu proporcjonalności jest wadliwy, ponieważ szczegółowemu zbadaniu, co może stanowić treść konstytucyjnego obowiązku ochrony życia, nie towarzyszyło nawet pobieżne przeanalizowanie, jakie prawa i wolności składają się na konstytucyjny status kobiety w ciąży, w szczególności gdy zachodzi okoliczność wyrażona w zaskarżonym przepisie.

Ponadto Trybunał Konstytucyjny w swoim rozstrzygnięciu pomija milczeniem fakt, że brak dostępu do legalnej aborcji, tj. wyłączenie możliwości podjęcia decyzji o własnym życiu, może skutkować takim poziomem cierpienia, które należy rozpatrywać pod kątem naruszenia zakazu poniżającego i niehumanitarnego traktowania czy nawet zakazu tortur¹⁹. W tym kontekście Trybunał zignorował problemy związane z dostępem do aborcji w Polsce wynikające z dotychczasowego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach przeciwko Polsce²⁰. Jeszcze przed orzeczeniem TK, w styczniu 2020 r., Komisarz Praw Człowieka Rady Europy wskazywała na pogorszenie się stanu ochrony zdrowia

---

¹⁶ K 1/20, pkt III.4.2.

¹⁷ K 1/20, pkt III.4.2.

¹⁸ Zob. wyrok z 25.07.2013 r., P 56/11, OTK ZU 2013, nr 6, poz. 85.

¹⁹ Zob. decyzje Komitetu Praw Człowieka ONZ w sprawach *Mellet v. Irlandia*, skarga nr 2425/2014; opinia CCPR/C/119/D/2425/2014 oraz *Whelan v. Irlandia*, skarga nr 2324/2013, opinia CCPR/C/116/D/2324/2013), w których zakazy wynikające z art. 7 Międzynarodowego paktu praw osobistych i politycznych pozwalają na sformułowanie prawa do aborcji w warunkach letalnych wad płodu. Zob. K. Sękowska-Kozłowska, *A tough job: recognizing access to abortion as a matter of equality. A commentary on the views of the UN Human Rights Committee in the cases of Mellet v. Ireland and Whelan v. Ireland*, *Reproductive Health Matters* 2018, vol. 26, nr 54, s. 25–31; A. Zureick, *(En)gendering suffering: denial of abortion as a form of cruel, inhuman or degrading treatment*, *Fordham International Law Journal* 2015, vol. 38, nr 1, s. 140.

²⁰ Wyrok ETPC z 26.05.2011 r., *R.R. v. Polska*, skarga nr 27617/04; naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wynikało m.in. z utrudnień w dostępie do badań prenatalnych w sytuacji, gdy podejrzewano upośledzenie płodu. Zob. wyrok ETPC z 30.10.2012 r., *P. i S. v. Polska*, skarga nr 57375/08 – Trybunał orzekł o naruszeniu art. 3 Konwencji w wyniku podjętych działań mających utrudnić małoletniej ofierze gwałtu możliwość skorzystania z aborcji.

seksualnego i reprodukcyjnego kobiet w Polsce²¹, zaś jakiegokolwiek zaostrożenie prawa antyaborcyjnego naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania w zakresie ochrony kobiet przed złym traktowaniem oraz sprzeczne z zakazem zmniejszania istniejących praw w dziedzinie ochrony zdrowia²². Na próżno szukać w rozstrzygnięciu TK z 22.10.2020 r. analizy, czy w przypadku wystąpienia poważnych wad płodu dostęp do legalnej aborcji jest przydatny, konieczny i proporcjonalny do tego, aby zabezpieczyć zdrowie psychiczne, integralność czy wreszcie godność kobiety w ciąży.

Należy przyjąć, że przed ustawodawcą szukającym rozwiązań zgodnych z konstytucyjnym standardem w wypadku złożonego zagadnienia posiadającego wymiar bioetyczny²³, budzącego żywą debatę publiczną, a także związanego z rozwojem nowych technologii, podczas badania niezbędności i proporcjonalności *sensu stricto* stoi oczekiwanie przeprowadzenia rzetelnych badań²⁴ opartych na aktualnej wiedzy naukowej, opiniach ekspertów oraz dogłębnej znajomości praktyki wykonywania aborcji w Polsce. Tego samego można oczekiwać po sądzie konstytucyjnym rekonstruującym ten standard. Szczególnie w wypadku oceny przepisu, który znajduje się w systemie już od ponad 25 lat, istnieje konieczność jego analizy również z perspektywy dynamicznego podejścia do wykładni norm konstytucyjnych²⁵. Trybunał przyjął, że „przewidziane w art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.r. pojęcie «dużego prawdopodobieństwa» nie zachowuje aktualności w świetle obecnej wiedzy medycznej”. Powołując się na monografię o cywilnoprawnej ochronie dziecka poczętego, Trybunał stwierdza, że „możliwe jest (...) skuteczne dokonywanie zabiegów leczniczych względem płodu w łonie matki, a także wdrożenie intensywnych działań bez przedwczesnego niekiedy stawiania diagnozy, wskazującej tylko na prawdopodobieństwo, a nie udowodnienie ponad wszelką wątpliwość ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu”²⁶. Trybunał, nie posiadając wiedzy medycznej ani jej nie szukając (np. przez *third party interventions* lub *amicus curiae briefs*), spłycił niezwykle skomplikowane zagadnienia medyczne do stwierdzenia, że możliwe jest „skuteczne dokonywanie zabiegów leczniczych”, ignorując zjawisko tzw. wad letalnych, co dodatkowo potęguje wrażenie arbitralności po stronie Trybunału. Fundamentalne błędy w procesie (nie) przeprowadzenia testu proporcjonalności (nieprawidłowe zrekonstruowanie

²¹ Submission by the Council of Europe Commissioner for Human Rights under Rule 9.4 of the Rules of the Committee of Ministers for the supervision of the execution of judgments and of the terms of friendly settlements in the cases of: *Tysiãc v. Poland* (application no. 5410/03, judgment of 20 March 2007), *R. R. v. Poland* (application no. 27617/04, judgment of 26 May 2011), *P. and S. v. Poland* (application no. 57375/08, judgment of 30 October 2012), CommDH(2020)3, Strasbourg, 27 January 2020, pkt 24.

²² Submission by the Council of Europe Commissioner for Human Rights..., pkt 11.

²³ Zob. M. Soniewicka, *Spór o dopuszczalność przerywania ciąży z perspektywy etycznej i filozoficzno-prawnej (komentarz do wyroku TK w sprawie K 1/20)*, PiP 2021, nr 8.

²⁴ Zob. K. Łakomic, *Konstytucyjne gwarancje ochrony prywatności informacyjnej wobec rozwoju nowych technologii*, Przegląd Legislacyjny 2015, nr 1, s. 71.

²⁵ S. Wronkowska, *O swoistości wykładni konstytucji. Uwagi kolejne*, Przegląd Konstytucyjny 2018, nr 1, s. 21–22.

²⁶ K 1/20, pkt III.2.2.

ograniczonego prawa, brak „zbalansowania” tego prawa z prawami kobiety w ciąży, zignorowanie zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego²⁷, w szczególności orzecznictwa ETPC, i w końcu pominięcie wiedzy medycznej) bezpośrednio wpłynęły na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Ostatnia grupa problemów związanych z orzeczeniem TK z 22.10.2020 r. ma charakter ustrojowy. W wyniku wydanego orzeczenia skoncentrowanego na prawie do życia ograniczono prawo kobiety do samostanowienia w sprawach dla niej fundamentalnych. Konstytucja wymaga, aby ograniczenia praw i wolności miały formę ustawy, tj. zostały przyjęte w wyniku procedury, która charakteryzuje się kilkoma cechami²⁸. W ocenie doktryny procedura taka powinna być jawna, tak aby opinia publiczna mogła się zapoznać z planowanymi rozwiązaniami, by móc reagować w wypadku ryzyka przekroczenia dopuszczalnych ograniczeń wolności lub praw, a dodatkowy element kontroli stanowi udział Senatu i Prezydenta na różnych etapach procesu ustawodawczego²⁹. W tym wypadku zaś ograniczenia praw i wolności nie zostały wprowadzone ani w formie ustawy, ani w wyniku inkluzywnej dyskusji politycznej, zaś ograniczenie przyjęło formę wyroku wydanego przez wadliwie obsadzony organ. Co więcej, rozstrzygnięcie wprowadziło zmiany w prawie karnym, tj. poszerzyło zakres karania za niezgodne z prawem przerwanie ciąży. Decyzja Trybunału uchyliła normę prawną, która mimo że nieidealna i szkodliwa dla wielu kobiet (podobnie jak orzeczenie Trybunału z 1997 r.), obowiązywała przez ponad 25 lat. W świetle danych statystycznych ponad 95% legalnie przeprowadzonych zabiegów aborcji było opartych na przesłance, którą Trybunał uznał za niekonstytucyjną³⁰. W konsekwencji tej decyzji legalna aborcja w Polsce właściwie nie istnieje. Tymczasem postępowanie przed Trybunałem zainicjowała grupa posłów współtworząca większość parlamentarną, tj. mająca realne możliwości przeprowadzenia debaty politycznej na temat zmiany obowiązującego prawa aborcyjnego. Skierowanie wniosku do Trybunału skutkowało tym, że taka debata z udziałem zainteresowanych obywaterek i obywateli nie odbyła się. To z kolei powoduje, że stan prawny obowiązujący w Polsce po opublikowaniu decyzji TK z 22.10.2020 r. nie jest rezultatem konsensu – ani społecznego, ani politycznego.

Na końcu należy zaznaczyć, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r. został opublikowany dopiero w styczniu 2021 r., tj. po sporządzeniu uzasadnienia przez Trybunał³¹. Nie wynikało to bynajmniej z wadliwego składu Trybunału, a z faktu, że orzeczenie wywołało ogromne protesty społeczne. Tak długie opóźnienie jest niezgodne z art. 190 ust. 2 Konstytucji, który

²⁷ Zob. A. Gliszczyńska-Grabias, W. Sadurski, *The Judgment...*, s. 23.

²⁸ M. Wyrzykowski, *Granice praw i wolności, granice władzy*, [w:] *Obywatel – jego wolności i prawa. Zbiór studiów przygotowanych z okazji 10-lecia urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich*, oprac. B. Oliwa-Radzikowska, Warszawa 1998, s. 49.

²⁹ M. Wyrzykowski, *Granice...*, s. 49.

³⁰ Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2018 r. ustawy z 7.01.1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U., poz. 78, ze zm.), Sejm IX kadencji, druk sejmowy nr 339, s. 116.

³¹ Dz.U. z 2021 r., poz. 175.

wymaga niezwłocznej publikacji orzeczeń TK. Istnieje obawa, że taka sytuacja świadczy o nowej „praktyce konstytucyjnej”, w której o skutkach wyroku Trybunału Konstytucyjnego w nieproporcjonalnie dużym stopniu decyduje władza wykonawcza.

Commentary on Judgment of the Constitutional Tribunal of 22 October 2020, K 1/20

Under the guise of protecting the life of the foetus, the Constitutional Tribunal significantly restricted the reproductive rights of women. The restriction applies to the possibility of making an autonomous decision in the event of a severe and irreversible impairment or an incurable illness of the foetus. The commentary analyses errors of the Tribunal in balancing the constitutionally protected values. It also explores the jurisdiction of the Tribunal on matters which should be decided by the parliament.

Słowa kluczowe: aborcja, ochrona życia, prawa kobiet, godność, autonomia jednostki

Keywords: *abortion, protection of life, women's rights, dignity, autonomy of an individual*

Bibliografia

- Adamus R., *Przesłanka eugeniczna (embriopatologiczna) jako przesłanka legalnego przerywania ciąży – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r. (K 1/20)*, *Palestra* 2020, nr 11
- Florczak-Wątor M., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2021
- Gliszczyńska-Grabias A., Sadurski W., *The Judgement That Wasn't (But Which Nearly Brought Poland to a Standstill)*, *European Constitutional Law Review* 2021, nr 1
- Łakomic K., *Konstytucyjne gwarancje ochrony prywatności informacyjnej wobec rozwoju nowych technologii*, *Przegląd Legislacyjny* 2015, nr 1
- Piechowiak M., *Wokół konstytucyjnej ochrony życia. Próba oceny propozycji nowelizacji Konstytucji RP*, *Przegląd Legislacyjny* 2010, nr 1
- Radziejewicz P., *On legal consequences of judgements of the polish constitutional tribunal passed by an irregular panel*, *Review of European and Comparative Law* 2017, nr 4
- Rakowska-Trela A., *Wyrok czy „niewyrok”. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r., K 1/20, dotyczącego możliwości przerywania ciąży*, *Przegląd Sądowy* 2021, nr 6

- Sękowska-Kozłowska K., *A tough job: recognizing access to abortion as a matter of equality. A commentary on the views of the UN Human Rights Committee in the cases of Mellet v. Ireland and Whelan v. Ireland*, *Reproductive Health Matters* 2018, vol. 26
- Soniewicka M., *Spór o dopuszczalność przerywania ciąży z perspektywy etycznej i filozoficzno-prawnej (komentarz do wyroku TK w sprawie K 1/20)*, *PiP* 2021, nr 8
- Śledzińska-Simon A., *Analiza proporcjonalności ograniczeń konstytucyjnych praw i wolności. Teoria i praktyka*, Wrocław 2019
- Wronkowska S., *O swoistości wykładni konstytucji. Uwagi kolejne*, *Przegląd Konstytucyjny* 2018, nr 1
- Ziółkowski M., *Przestanki wyznaczania sędziów do składu orzekającego Trybunału Konstytucyjnego i konsekwencje ich naruszenia*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 2020, nr 3
- Zureick A., *(En)gendering suffering: denial of abortion as a form of cruel, inhuman or degrading treatment*, *Fordham International Law Journal* 2015, vol. 38